

Jeremia

Jeremia was niet alleen de striemende profeet, hij schreef ook verzoenende en eerder tedere woorden: uitnodigingen om terug te keren naar God, die barmhartig wil zijn.

Roep naar het noorden en zeg: Kom terug, afvallig Israël - gods-spraak van Jahwe -, Ik ben niet meer kwaad op u. Neen, Ik ben genadig - godsspraak van Jahwe -, Ik blijf niet zinnen op wraak¹.

Daarin herkennen wij de profeet in actie. Maar wij weten ook iets over de mens achter de functie, over het innerlijk leven van deze profeet, over de stormen binnen in hem. Dat staat te lezen in de zogenaamde *belijdenissen* van Jeremia: woorden recht uit zijn hart; woorden gericht tot Jahwe of tot zichzelf, over zijn moeilijke situatie, de tegenstand die hij ondervindt, zijn twijfels en smart. Misschien juist in deze *belijdenissen* is Jeremia ons het meest verwant.

WIE WAS JEREMIA EN IN WELKE TIJD LEEFDE HIJ ?

De woorden van Jeremia, zoon van Chilkia, een priester uit Ana-tot in Benjamin. Tot hem kwam het woord van Jahwe, in de tijd van Josia, zoon van Amon, koning van Juda. Het was in het dertiende jaar van diens regering. Vervolgens onder Jojakim, zoon van Josia, koning van Juda, tot het eind van het elfde jaar van Sidkia, zoon van Josia, koning van Juda; in de vijfde maand van dat jaar ging Jeruzalem in ballingschap².

Jeremia groeide op te Anatot (ca. 5 km. ten noorden van Jeruzalem) in een priesterfamilie. Als jonge man wordt hij door God geroepen als zijn profeet, ten tijde van de vrome koning Josia (640-609). Het vooruitzicht om Jahwe's profeet te moeten zijn kon de jongen niet erg bekoren. Zijn antwoord *Ach Jahwe, ik kan het woord niet voeren, ik ben nog een kind.*

Daarin is meer dan een geijkte gelegenheidsfrase. Heel zijn angstig hart ligt er in bloot. Maar God dringt aan en bevestigt hem in zijn dienst: een versterkte stad, een ijzeren zuil, een koperenmuur tegenover het gehele land zal Jeremia moeten zijn; met een klein hartje maar met Jahwe's krachtige zegen! Wanneer we wat naderbij kijken naar de situatie toendertijd, dan is Jeremia's aarzeling wel te begrijpen. De tijd waarin de profeet leefde was op politiek vlak uitermate bewogen; het koninkrijk Juda beleefde zijn laatste jaren van betrekkelijke onafhankelijkheid, onder onbekwame en zwakke koningen die de interne tegenstellingen niet meester konden blijven.

De koning van Babel probeert zijn invloed te doen gelden in dit strategisch belangrijk deel van de wereld. In Juda zoekt een pro-Egyptische fractie uit de leidende kringen, steun bij de farao die eveneens in Juda invloed wil behouden. Dit lokt een reactie uit van de kant van Babylon: in 597 slaat Nebukadnessar³

1 Jer. 3: 12.

2 Jer. 1: 1-3.

3 Nebuchadnezzar I 1125-1104 v. Chr. Was de 4^e koning van de tweede dynastie van Babel. Hij was 22 jaar volgens de *Babylonian King List C*, en was een prominent monarch van deze dynastie. Hij is bekend omwille van zijn verovering van Elam en de invoering van de cultus van Marduk. Nebuchadnezzar II (634-562 v. Chr.) was de grootste figuur van oud-Babel, opvolger van Nabopolassar. Hij versloeg de Assyriërs met de hulp van de Meden en bevrijdde zo Babel van de Assyrische tegenstander. Schonk zo een stabiel bestuur (zoals Philips II later deed voor

het beleg om Jeruzalem. Koning Jojakim van Juda wordt weggevoerd in ballingschap en vervangen door zijn oom Mattanja. En om duidelijk te maken wie nu eigenlijk de echte machthebber is geeft Nebukadnessar hem een nieuwe naam Sidkia: koning bij genade van Nebukadnessar!

In 589 probeert deze koning, de laatste op de troon van David, zich van het Babylonische juk te bevrijden. Maar tevergeefs: de Babylonische greep wordt nog sterker en in 587 wordt Jeruzalem ingenomen. De koning wordt gevangen genomen en er volgt een grote deportatie. De grote ballingschap is begonnen⁴.

Jeremia heeft deze dramatische geschiedenis van dichtbij meegemaakt. Een profeet spreekt namens God midden onder zijn volk. De echte betekenis van wat gebeurt komt uit de mond van van de profeet. Jahwe's woord hangt daarom niet in de lucht. Dat dit zo is heeft Jeremia ten overvloede kunnen ervaren: ongeveer iedereen heeft zich tegen hem gekeerd, toen hij namens Jahwe onheil en ondergang moest preken, omwille van de zonde van geheel het volk, zowel kleinen als groten. Luister naar wat hij zelf in één van zijn *belijdenissen* zegt: *Jahwe, Gij hebt mij overgehaald ik ben bezwiken, Gij waart mij te sterk. Ik kan niet tegen U op. De hele dag lacht men mij uit, iedereen drijft de spot met mij. Telkens als ik het woord neem, moet ik schreeuwen en geweld en onderdrukking roepen. Het woord van Jahwe brengt mij iedere dag schande en smaat*⁵.

De ondergang van Juda is door God beschikt, kondigt Jeremia aan. Maar een dergelijke boodschap valt niet in goede aarde: de militaire overheden verwijten hem zijn defaitisme en zelfs zijn heulen met de vijand. Andere profeten willen dat hij vrede preekt. De leidende kringen spannen tegen hem samen en zetten hem gevangen⁶. Tevergeefs preekt hij en dreigt hij, tevergeefs smeekt hij de koning, de edelen, priesters en profeten terug te keren op de weg van Jahwe. Het mag niet baten, zijn woord gaat in de tegenstemmen verloren.

Na de inname van Jeruzalem blijft hij achter in het land, dat nu onder het gezag staat van Gedalja, goeverneur van de koning van Babel. Wanneer deze vermoord wordt, vluchten een aantal Judeërs naar Egypte en voeren Jeremia, tegen zijn zin, mee. Daar is hij waarschijnlijk gestorven.

HET DRAMA VAN JEREMIA

Het persoonlijke drama van Jeremia's leven ligt niet alleen in de historische gebeurtenissen waarin hij als profeet betrokken was. Ook en nog meer speelt het zich af in hemzelf. Hij die wilde beminnen en bemind zijn, hij die vrede en rust voor zijn volk, en zo diep leed onder het ongeluk waardoor het getroffen werd. Hij wordt door Jahwe aangesteld over volken en koninkrijken om uit te rukken en af te breken, om te vernielen en te verwoesten⁷. In plaats van vrede moet hij geweld en onderdrukking preken. En zo verliest hij zelf de vrede waar hij zo naar snakt: eenzaam verloopt zijn leven⁸, hij is een man met wie het hele land strijdt en twist.

Dit persoonlijk drama ligt voor ons open in de *belijdenissen* van Jeremia. Hij wil wel eens van zijn profetentaak af geraken, het opgeven en eindelijk rust hebben. Maar tegelijk brandt in hem het vuur van de ijver voor zijn God. Kan het mooier en ontroerender gezegd worden dan zoals hij het zegt: *Jahwe, Gij hebt mij overgehaald ik ben bezwiken, Gij waart mij te sterk*⁹!

In Jahwe blijft hij, ondanks alles, vertrouwen stellen: met zijn God gaat hij persoonlijk om, hij spreekt met Hem, legt Hem zijn problemen voor en bidt om een uitkomst uit de ellende.

INVLOED VAN JEREMIA

Men kan rustig zeggen dat Jeremia tijdens zijn leven niet erg succesvol is geweest als profeet. Zijn boodschap klonk voor dovemansoren. Zo is het begin van het boek een aanklacht tegen de valse goden, evenals het einde van het boek, en

Alexander). In deze welvaart huwde hij Amytis van de Meden (630-565 v. Chr.) Zo verzekerde hij de alliantie met de Meden. Hij bouwde naar de legenden de hangende tuinen om haar te herinneren aan haar thuisland in Perzië.

4 Na te lezen in het tweede boek van de Koningen; de hoofdstukken 23, 24 en 25.

5 Jer. 20: 7-8.

6 Jer. 26: 27; 37: 11-16.

7 Jer. 1: 10.

8 Jer. 16: 2.

9 Jer. 20: 7.

daartussen zijn heel wat jaren verlopen. Een bekering van het volk zat er blijkbaar niet in. Bovendien ontsnapte Jeremia ternauwerdood aan de dood. Neen, een succes was het niet!

En toch heeft hij volgehouden; hij bleef spreken. De jongeman die niet kon spreken, is een van de grootste en meest invloedrijke profeten geworden voor de latere generaties. In het latere jodendom werd Jeremia hoog geacht. In het Tweede Verbond wordt verhaald dat sommige tijdgenoten van Jezus in Hem de profeet Jeremia zagen¹⁰. En binnen het christendom is steeds aandacht geweest voor de overeenkomst tussen het leven van Jeremia en dat van Jezus (Jeremia, de lijdende profeet/ de lijdende Jezus. Jeremia en zijn woord tegen de tempel /Jezus reinigt de tempel: gij maakt er een rovershol van is een citaat uit Jeremia¹¹. De mislukking van Jeremia/ de mislukking van Jezus...).

In de liturgie van de lijdenstijd nemen de teksten van de profeet Jeremia een grote plaats in. Niet ten onrechte zien de christenen in Jeremia een wegbereider van het Nieuwe Verbond, in Jezus Christus voltooid.

Het is vooral zijn nadruk op de vroomheid van het hart, zijn oproep tot bekering en zijn voortdurende waarschuwingen tegen louter uiterlijke en zelfgenoegzame godsdienstigheid¹² die hem zo geëerd hebben gemaakt. En dit samen met het feit dat in zijn boek ook de hoop blijft doorklinken: God blijft trouw aan zichzelf en zijn geloften. Het oude verbond tussen God en de mensen is niet verbroken, het wordt hersteld:

Er komt een tijd, godsspraak van Jahwe , dat ik met Israël en Juda een nieuw verbond sluit; geen verbond zoals ik met hun voorvaders gesloten heb, toen Ik hen bij de hand heb genomen om hen uit Egypte te leiden. Want dit verbond hebben zij verbroken, ofschoon Ik hun meester was, godsspraak van Jahwe.

Dit is het nieuwe verbond dat Ik in de toekomst met Israël sluit: Ik schrijf mijn wet in hun binnenste, Ik grif ze in hun hart. Ik zal hun God, en zij zullen mijn volk zijn. Dan hoeft niemand een ander nog voor te houden: Leer Jahwe kennen. Want iedereen, groot en klein, kent Mij al, godsspraak van Jahwe. Ik vergeef hun misstappen. Ik denk niet meer aan hun zonden¹³.

10 Mt. 16: 14.

11 Jer. 7: 11.

12 Jer. 7.

13 Jer. 31: 31-34.